

E. O.

Prace badawcze nad historią górnictwa i hutnictwa tatrzańskiego

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 1/1, 214-216

1956

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Rozważano także zakres badań nad historią filmu naukowego, podkreślając wzajemne oddziaływanie prac naukowych na rozwój filmu oraz możliwości zawartych w filmie — na rozwój różnych gałęzi nauki. Częstość już zdarzało się, iż potrzeby naukowe stawały się bodźcem do doskonalenia metod filmowych. Być może, że okaże się słuszne wydzielić to ważne zagadnienie do osobnego opracowania. Sprawa ta zostanie ostatecznie ustalona po możliwie dokładnym zgromadzeniu materiałów źródłowych, przy czym należy zwrócić uwagę na problem filmu jako jednej z technik naukowo-badawczych.

W czasie posiedzenia stwierdzono także, iż rozdzielenie między członków Zespołu poszczególnych działów monografii *Historia polskiej techniki filmowej* nie oznacza ich autorstwa w zakresie całości materiału tam zawartego, lecz określa jedynie ich odpowiedzialność za treść konkretnego działu, w którego opracowaniu współdziałać mogą różne osoby.

W najbliższych miesiącach zostanie zorganizowane osobne zebranie, przeznaczone na omówienie zagadnień, które winny wejść do działów technik zdjęciowych. Przy tej okazji ustalili się również, do czego zostanie zaliczona technika zdjęciowa filmów animacyjnych, a nadmienić należy, iż w trakcie dyskusji zgłoszono także propozycję stworzenia osobnego działu dla filmu animacyjnego i tricków. Na posiedzenie to zaproszone zostanie obok członków Zespołu większe grono specjalistów. Specjalne posiedzenie zostanie także zwołane celem wyczerpującego omówienia spraw periodyzacji.

Zestawiony powyżej pobieżny przegląd problematyki, wyłonionej przy badaniach nad historią polskiej techniki filmowej, ukazuje przykładowo tok konkretnej pracy, która stoi przed wszystkimi historykami techniki. Rzecz jasna, że doświadczenia zespołów bardziej zaawansowanych w pracy powinny być wykorzystane przez inne grupy badawcze i dlatego sprawą tak ważną jest stałe przekazywanie wyników roboczych narad i dyskusji do wiadomości ogólnej.

M. D.-K.

PRACE BADAWCZE NAD HISTORIĄ GÓRNICTWA I HUTNICTWA TATRZAŃSKIEGO

Z początkiem roku 1955 Sekcja Historii Techniki i Nauk Technicznych Komitetu Historii Nauki podjęła inicjatywę skoordynowania i zaktywizowania prac badawczych nad historią górnictwa i hutnictwa tatrzańskiego.

Dwie te gałęzie przemysłu — obecnie całkowicie na Podhalu zaniechane — kilkakrotnie przeżywały na tym terenie okresy rozwoju. W wiekach szesnastym i osiemnastym dobywano tu i wytapiano metale kolorowe, a w wieku dziewiętnastym w wielu miejscach kopano rudę żelazną, która stanowiła podstawę surowcową zakładów hutniczych w Kuźnicach i w Dolinie Kościeliskiej. O ile przy tym produkcja metali kolorowych nie osiągnęła nigdy znaczniejszych rozmiarów, to huta kuźnicka stanowiła przez czas pewien największy tego rodzaju zakład przemysłowy na terenie ówczesnej Galicji.

Badania nad górnictwem i hutnictwem tatrzańskim mogą z jednej strony rzucić interesujący snop światła na ogólny poziom techniki polskiej w wiekach XVI—XIX, z drugiej zaś — przyczynić się do wyjaśnienia rozwoju osad-

nictwa i stosunków społecznych tego okresu na terenie Podhala. Pamiętać również należy o możliwości wykorzystania pozostałych po górnictwie i hutnictwie tatrzańskim pamiątek materialnych, a więc budynków, sztolni, narzędzi itp., do popularyzacji zagadnień historii techniki wśród szerokich rzesz odwiedzających Tatry i Zakopane wczasowiczów i turystów.

Inicjatywa Sekcji doprowadziła do zorganizowania w Zakopanem w dniu 10 lutego 1955 r. posiedzenia naukowego, mającego na celu zorientowanie się w stanie badań nad dziejami górnictwa i hutnictwa tatrzańkiego oraz wstępne przedyskutowanie zadań w tym zakresie i ramowego planu ich realizacji. W zebraniu wzięło udział 19 osób, zarówno historyków nauki i techniki z Warszawy i Krakowa, jak i badacze przeszłości i teraźniejszości podhalańskiej z Zakopanego. Na posiedzenie przybył również gość słowacki — dyrektor Muzeum Tatrzańkiego w Popradzie, Ivan Bohūs.

Po referacie mgra inż. H. Josta *Górnictwo i hutnictwo w Tatrach Polskich*¹ w żywej, kilkugodzinnej dyskusji zabierali głos niemal wszyscy uczestnicy posiedzenia.

Dyrektor Muzeum Tatrzańkiego w Zakopanem doc. J. Zborowski przypomniał swe kilkuletnie starania, podjęte w okresie międzywojennym nad zorganizowaniem badań nad górnictwem i hutnictwem tatrzańskim. Starania te rozbiły się o kolejne odmowy udzielenia nawet skromnej subwencji przez Polską Akademię Umiejętności, Ministerstwo Przemysłu i koncern „Wspólnota Interesów“.

Kilku uczestników dyskusji (doc. Zborowski, prof. Gaweł, W. Paryski, St. Zwoliński, H. Jost) mówiło o przeprowadzonych przez siebie pracach archiwalnych i terenowych. Odnaleziono więc w różnym czasie stare sztolnie na Ornaku, nad Hałą Pyszną i w dolinie Jaworzynki oraz ślady zniszczonych budynków hutniczych w Kuźnicach, zebrano stare narzędzia hutnicze (młotki, kaski, lampki), przeprowadzono wywiady z żyjącymi jeszcze w okresie międzywojennym ostatnimi hamernikami (hutnikami), zebrano bogaty materiał ikonograficzny i bibliograficzny. W Muzeum Tatrzańskim w Zakopanem został zapoczątkowany, skromny na razie, pokaz dotyczący górnictwa i hutnictwa. O pracach prowadzonych w Słowacji mówił dyr. Bohūs.

Dyskusja wytknęła również zasadnicze kierunki dalszej pracy. Konieczne jest więc podsumowanie dotychczasowych badań terenowych przez opracowanie mapy górnictwa i hutnictwa tatrzańkiego z oznaczeniem wszystkich obiektów z nim związanych (budynków istniejących i zniszczonych, sztolni, zwalów żużla, młynówek i przekopów itp.). Wiadomości w tym zakresie powinny być uzupełnione przez badania terenowe. Podjęte powinny być również badania laboratoryjne obiektów wykonanych z żelaza wytopionego w hucie kuźniczej, żużli, pozostałych rud itp.; badania te pozwolą na odtworzenie techniki górniczej i hutniczej stosowanej w Tatrach. Mającym duże znaczenie badaniom archiwalnym powinny towarzyszyć wywiady i poszukiwania etnograficzne, notujące wspomnienia rodzinne oraz opowiadania i legendy góralskie związane z poszukiwaniem skarbów.

¹ Por. „Studia i materiały z dziejów nauki polskiej“, t. III.

Badania prowadzone po stronie polskiej powinny być skoordynowane z badaniami słowackimi, zapewnić też należy wymianę informacji pomiędzy badaczami obu krajów.

Poruszono również w dyskusji sprawę popularyzacji problemów historii techniki. Niektóre terenowe pamiątki górnicze, hutnicze, jak np. wejście do sztolni — mogłyby być udostępnione zwiedzającym, a przewodnicy turystyczni powinni być obznajmieni z rozwojem górnictwa i hutnictwa w Tatrach, by móc udzielać odpowiednich wyjaśnień. Celowe byłoby zorganizowanie większej ekspozycji stałej lub czasowej, dotyczącej górnictwa i hutnictwa, a w przyszłości można by pomyśleć o częściowej rekonstrukcji i udostępnieniu niektórych sztolni górniczych.

W wyniku posiedzenia powołany został przez Sekcję Historii Techniki i Nauk Technicznych KHN zespół badawczy do badań nad historią górnictwa i hutnictwa tatrzańskiego pod przewodnictwem doc. J. Zborowskiego. Przy pomocy Komitetu zespół ten przystąpił na wiosnę i w lecie 1955 roku do pracy. Dokonano wstępnej inwentaryzacji historycznej terenu dawnej huty w Kuźnicach, co ma duże znaczenie ze względu na prowadzone właśnie prace nad planem urbanistycznym tych terenów. Rozpoczęto również planowe badania terenowe w Starych Kościeliskach. Już pierwsze prace doprowadziły do odkrycia dobrze zachowanego i starannie budowanego kanału podziemnego o nie znanym jeszcze przeznaczeniu. Kanał ten nie służył odprowadzeniu nieczystości, musiał więc być związany z istniejącymi ongiś na tym terenie urządzeniami hamernickimi, jak kuźnia i młot do przekuwania surówki.

Dalekoplanowym celem pracy zespołu ma być opracowanie źródłowej monografii dawnego górnictwa i hutnictwa tatrzańskiego.

E. O.

SEKCJA HISTORII NAUK BIOLOGICZNYCH I MEDYCZNYCH KOMITETU HISTORII NAUKI

Najmłodszą, tj. najpóźniej powstałą Sekcją Komitetu Historii Nauki przy Prezydium PAN, jest Sekcja Historii Nauk Biologicznych i Medycznych, która swe pierwsze posiedzenie organizacyjne odbyła w dniu 11 maja 1955 r., a na następnym zebraniu (24.VI.1955) ustaliła ramowe zadania na najbliższą przyszłość.

Sekcja, której przewodniczącym jest członek Prezydium Komitetu Historii Nauki prof. dr Bolesław Skarżyński, członek korespondent PAN, posiada w chwili obecnej 4 zespoły:

1. Historii Zoologii — przewodniczący prof. dr T. Jaczewski, członek korespondent PAN,
2. Historii Botaniki — przewodniczący prof. dr B. Hryniewiecki, członek tytularny PAN,
3. Historii Nauk Medycznych — przewodniczący prof. dr St. Konopka, sekretarz Komisji Historii Nauk Medycznych Rady Naukowej Ministerstwa Zdrowia,
4. Historii Agrobiologii — przewodniczący prof. dr J. Fierich.